

„Változtass a paradigmán!”

Pierce Brown *Vörös lázadás*-trilógiájáról

1 Szerintem inkább az a kérdés, hogy lehet-e. Ez egyáltalán nem értékítélet, hanem egyszerű technikai kérdés.

2 Pierce BROWN, *Vörös lázadás; Arany háború; Hajnalszillag*, ford. TÖRÖK Krisztina, Agave Könyvek, Budapest, 2014, 2015, 2016.

3 Brown egy interjúban arról beszélt, hogy a trilógia alapötletét az *Antigoné*-ből kölcsönözte. Ez pedig felveti annak lehetőségét, hogy a középiszkolában Szophoklész Brown felől tanítsuk, illetve olvassuk újra.

Izgalmas dolog lenne nyomon követni a trendek változását a kortárs ifjúsági irodalomban, mondjuk a *Harry Potter* zajos sikerétől napjainkig. Könnyen kiderülhetne ugyanis, hogy amíg akadémiai körökben még mindig arról folyik a vita, hogy kell-e olvasatni Jókait,¹ addig a mai fiatalok olvasói szokásai már egy galaxissal odébb járnak. A roxforti varázslótanonccal együtt felnőtt generáció tagjai közül már sokan családot alapítottak, a mai tizenévesek körében pedig egyre gyakrabban találkozunk azzal a véleménnyel, hogy (már) a *Harry Potter* (is) hosszú és unalmas. Mielőtt elkezdenénk siratni a kialakult helyzetet, és az olvasás, sőt a kultúra halálán keseregnünk, vessünk egy pillantást arra, hogyan reflektálódnak a mai fiatalokat érdeklő kérdések az utóbbi évek egyik legsikeresebb ifjúsági könyvsorozatában, Pierce Brown *Vörös lázadás*-trilógiájában.²

Az *éhezők viadala* sikere nyomán különböző színvonalú ifjúsági disztópiák árasztották el a könyvpiacot. Ezek nagyjából ugyanarra a sémára épültek: egy maroknyi, elnyomásban élő fiatal fellázad az elnyomó rendszer ellen és megdönti azt. Nem nehéz ebben felfedezni a mai társadalmi-politikai viszonyokra irányuló reflexiót. Ha a rendszer nem működik megfelelően, a helyes reakció a lázadás – sugallják ezek a könyvek. A lázadás racionális tervezést és összehangolt munkát igényel, eredménye pedig – jó esetben – egy jobb, élhetőbb világ.

Pierce Brown *Vörös lázadás*-trilógiája is ebbe a paradigmába illeszkedik. Brown műve jó példa lehet arra, amikor egy könyv semmi újat nem tartalmaz, mégis kiválóan működik. Az író habozás nélkül merít olyan korábbi sikerkönyvekből, mint a *Harry Potter*-sorozat, *Az éhezők viadala*, a *Végjáték*, vagy éppen *A Gyűrűk Ura*, de az olyan klasszikusokból is, mint az *Antigoné*.³ A *Vörös lázadás* műfaji szempontból leginkább a divatos ifjúsági disztópiákkal rokonítható, de számos vonatkozásban túl is mutat ezeken. A történet a távoli jövőben játszódik a Marson, az emberiség ekkorra már belakta a Naprendszert. A mű főszereplője és egyben elbeszélője egy 16–18 éves fiatalember, akit Darrow-nak hívnak. Darrow legfőbb ambíciója – mint az ifjúsági disztópiák főhőseinél ezt már megszokhattuk –, hogy megváltoztassa a világot. Erre egyébként minden oka megvan, hiszen a társadalom a Marson is igazságtalanul – egyfajta kasztrendszerre emlékeztető módon – szerveződik. A csúcson a már-már emberfeletti Aranyak állnak, míg legalul, mélyen a Mars felszíne alatt

a tudatlanságban és embertelen körülmények között élő Vörösök folytatnak elkeseredett harcot a túlélésért (de vannak a regényben Szürkék, Obszidiánok, Kékek, Rózsaszínek stb. is). Darrow Vörös származású, ám a körülmények alakulása folytán egyszercsak az Aranyak között találja magát – Aranyként.

Bár az alapötlet nem igazán eredeti, a szerző meglepően sokat képes kihozni belőle. Az Aranyakról lassan kiderül, hogy nem mindegyikük emberfeletti, és nem is mindegyikük gonosz. Sőt, vannak köztük kimondottan szimpatikusak, mint Musztáng, Roque vagy Sevro. A jó–rossz pólus relativizálása fokról fokra történik: Darrow kénytelen rádöbenni, hogy azok között, akiknek elpusztítására fogadalmat tett, vannak értékes emberek is. Miközben szembesülnie kell azzal is, hogy ő sem szent, kezéhez ártatlan ember vére tapad.

A hangütés a fiatalabb olvasók elvárásaihoz igazodik; a rövid mondatok könnyen és gyorsan olvashatóvá teszik a szöveget, amire rásegít a pörgős cselekmény is, amely tele van váratlan fordulatokkal. A főhős belső vívódásait szintén remekül érzékelteti a szerző. Darrow nemcsak testileg – és színében – változik meg, hanem fontos belső átalakuláson is keresztülmegegy, a *Vörös lázadás* így fejlődésregényként is olvasható, sőt iskolaregényként is, hiszen a cselekmény nagy része az Intézetben játszódik. A szöveg itt a fiatalabb olvasóknak is üzen, persze nem direkt módon. Gondoljunk csak a hatalom természetéről kifejtett gondolatokra. Darrow az Intézetben előbb-utóbb rádöbben arra, hogy hogyan is kell csapatot építeni, illetve hogyan lehet manipulálni a többieket. Csak néhány példa a teljesség igénye nélkül: „Azt akarom, hogy ne úgy tekintsenek rám, mint egy megbukott vezérre. Valami felfoghatatlan természetfeletti erővé kell válnom a szemükben.” (VL: 319–320), „Ha sereget akarok, etetnem kell a katonáimat.” (VL: 322), „Minden diákkal beszélek, mindenkinek hálásan megköszönöm a nagy tettét, és bókolok is nekik.” (VL: 328)

Minden erénye mellett a trilógia első része mégis kissé átlátszó könyvnek tűnik. Az üzenet világos, ugyanakkor némileg felszínes is: ne tiszteld a korrupt, elnyomó hatalmat, merj lázadni! Az, hogy a lázadás milyen következményekkel jár, a szerző a további részekben fejti ki.

A trilógia második részében Darrow tovább vívja – már nem annyira az Aranyak elleni, mint inkább a Társadalom megdöntéséért folytatott – háborúját, és a körülmények azt kívánják tőle, hogy egyre kifinomultabb eszközökkel tegye mindezt. Felismeri, hogy az Aranyak között élve már nem támaszkodhat kizárólag a fegyverére, hanem ki kell tanulnia a diplomácia művészetét, és jártasságot kell szereznie a politikai intrikákban is. Hamar ráébred arra is, hogy a terrorizmus nem megoldás. Ha meg akarja dönteni a fennálló rendet, akkor egy nagyobb horderejű folyamatot kell elindítania. Így hát kirobbant egy polgárháborút.

Unalomtól ezúttal sem kell tartanunk, a cselekmény ugyanolyan fordulatszámra pörög, mint az előző részben, és drámai fordulatokban sincs hiány. Megjelennek új és érdekes szereplők, és végre elhagyjuk a Marsot is. Egyes régi karakterek pedig – első sorban Evey és Fitchner – meglepő átalakuláson mennek keresztül. A sci-fi vonal azonban továbbra sem igazán erőssége a regénynek. Brown nem vacakol azzal, hogy megmagyarázza, hogyan képesek az emberek hosszú távon létezni a földiétől eltérő gravitációval rendelkező bolygókon, vagy hogy miként működnek a technológiai eszközök. Megelégszik az ilyen (és ehhez hasonló) mondatokkal: „És ilyen rövid röppályán nem detonál a flak.” (AH: 214) De hogy miért nem, azt nem fejti ki.

A technikai kérdéseknél sokkal nagyobb hangsúlyt kap az érzelmek ábrázolása. Ezen a ponton látható a leginkább, hogy a célközönség a fiatalabb korosztály. A szerző igyek-

szik az olvasó érzelmeire hatni, és – látva a könyv általános sikerét – úgy gondolom, ez a fiatalabb olvasóknál működik is. Fontos szerep jut a regényben a barátság és a hűség kérdésének, és kibontakozóban van egy szerelmi szál is. A regény szereplői olykor meglepő nyíltsággal vallanak érzéseikről, időnként azonban túl sokat mondanak ki. Brown nem igazán él a sejtetés eszközével; amit fontosnak tart, azt valakivel – leggyakrabban természetesen Darrow-val – előbb-utóbb kimondatja, néha többször is. Az *Arany háború* valamivel hosszabb az előző résznél, és ez nem feltétlenül válik az előnyére. Amellett, hogy helyenként hajlamos az önisméltésre, a szerző logikája is kezd kiismerhetővé válni.

A kifogások ellenére mégis elmondható, hogy a trilógia a második kötet végére sem veszíti el a lendületét. Továbbra is vannak jól etalált karakterek; Sevro cinizmusa – „Le se szarja senki, hogy jók vagyunk, vagy rosszak. Minden a szerencsén múlik” (AH: 236) – például sokáig emlékezetes marad.

A trilógia első két részében, valahányszor szorult helyzetbe kerül a főhős, szinte mindig elhangzik a mondat: „Változtass a paradigmán!” Úgy tűnik, Darrow jótanácsát idővel maga Pierce Brown is megfogadta, aki trilógiájának zárókötetével igazolta, hogy képes megújulni. A *Hajnalcsillag* méltó lezárása a trilógiának: izgalmas, elgondolkodtató és megható könyv.

Bár ez a leghosszabb a három rész közül, sehol sem válik önisméltóvé (mint helyenként a második rész), sem pedig unalmassá. Sőt, Brown olyan lépésre szánja el magát, amelyet már az elejétől fogva hiányolhattunk: elkezd világot építeni. Továbbra is hangsúlyos marad ugyan a fordultatos cselekményvezetés, és itt is előtérbe kerülnek a szereplők érzelmei, de ezúttal mindezek mellé kapunk újabb helyszíneket és kultúrákat is, amelyek igazán színessé teszik a trilógia világát. Az Obszidiánok városába, majd a Jupiter holdjaira tett kiruccanások olyan kitérőknek bizonyulnak, amelyek – akárcsak az eposzi retardációk – késleltetik a cselekmény kibontakozását, ugyanakkor sokat hozzátesznek az epikus világhoz. Az eposz emlegetése nem véletlen; a *Hajnalcsillag* egyéb vonatkozásaiban is (hőstettek, csaták, árulások) az eposzi hagyományokat juttathatja eszünkbe.

A másik pozitívuma a regénynek Darrow jellemének komplexebbé válása. Brown végre felhagy azzal a rossz szokásával, hogy utólag tájékoztatja az olvasót lényeges eseményekről. Ilyenre az *Arany háború*ban több példa is akadt, a legemlékezetesebb talán az volt, amikor egy párharc kellős közepén Darrow egyszer csak közölte velünk, hogy titokban a Naprendszer egyik legnagyobb harcosa, Lorn au Arcos volt a mestere. Ehelyett a *Hajnalcsillag*ban olyan főhősként jelenik meg, aki egyszerre gyenge és mások által kihasznált, ugyanakkor empatikus és bátor is. Néha ostobán viselkedik, de ha kell, tud hideg és kegyetlen stratégia is lenni, s nem riad vissza sem a hazugságtól, sem pedig az árulástól. Mindenekelőtt azonban esendő. Nem az a faék egyszerűségű szuperhős, akit az olcsó olvasmányokból és a zsé kategóriás mozifilmekből ismerünk.

Mint minden jó sci-fi és fantasy, a *Vörös lázadás*-trilógia is a mi világunkról szól. Olyan kérdéseket tesz fel, amelyekkel időnként nekünk, olvasóknak is szembe kell néznünk. Hogy csak a legsúlyosabbat idézzem: Melyik a jobb? Annak tudatában fellázadni egy rosszul működő rendszer ellen, hogy a lázadás nagy valószínűséggel eleve kudarcra van ítélve? Vagy a közöny álarca mögé bújva elfogadni a sorsunkat, és örülni annak, ami van? Miközben ilyen és ehhez hasonló kérdésekkel szembesíti az olvasót, Brown egyúttal azt is képes elérni, hogy olvasás közben elragadjon bennünket a hév, és felszínre törjön énünk lázadó része (az, amelyik változtatni akar a paradigmán). Ez pedig olyan írói teljesítmény, amely mindenképpen tiszteletet érdemel.

